

Meandres i enigmes de la imatge / Àlex Mitrani

(Text del catàleg de l'exposició "pintures", 2010. Museu d'Art Modern de Tarragona. També inclòs a la revista Artnotes. Núm 31, febrer 2010, pàg. 34.)

apis, bomod, pedelpe... Són alguns dels noms suggeridors que Diego Pujal posa a les seves obres, no sabem si per titular-les o per descriure els estranys objectes que leviten en el seu centre. Aquests mots inaudits sorgeixen de la contracció dels termes que expliquen, segons analogies capritxoses, les formes aparegudes als seus quadres. El fet de recórrer al neologisme no és gratuït. Assenyala la necessitat d'inventar un llenguatge i una taxonomia per identificar quelcom nou i insòlit. Com que són termes inventats i no convencionals, paradoxalment, en lloc de definir i concretar reforcen l'enigma. La seva precisió forma part d'un joc d'engany que acompanya el desafiament visual que planteja l'artista. Que les coses siguin alhora evidents i estranyes és un descobriment fascinator i inquietant –sinistre, si emprem el terme acceptat per traduir l'Unheimliche de Freud–. Per descobrir l'ambigüitat i la profunditat sorgides de l'evidència, de l'obvietat del visible, l'art és una eina de gran eficàcia. I l'art, com tantes coses a la vida, segueix camins sinuosos.

La funció sistemàtica i analítica de bona part de la pintura abstracta, fonamentada en uns preceptes formalistes i una rígida lògica interna segons el model que Clement Greenberg va distingir i teoritzar, podria fer pensar en un esgotament intern de les seves opcions. Però van en contra d'aquesta possibilitat la constatació no solament de la seva constància al llarg del segle XX, sinó l'interès que estan concentrant com a opció creativa per a molts artistes els darrers anys. La tensió narrativa i ornamental de John Tremblay, l'elegància una mica retro de Tomma Abts (premi Turner 2005), el futurisme retòric de Frank Nitsche o la pintura expandida i invasora de Katharina Grosse en són uns quants exemples.

L'obra de Diego Pujal, que ha madurat al seu moment i que s'està fent ara i aquí, al nostre país, encaixa en aquesta inquietud i posseeix una coherència, una originalitat i unes qualitats pròpies que l'han de fer mereixedora de la nostra plena atenció. En el cas de Pujal, hom està temptat de lligar-la, genealògicament, amb la del dadaïsta Jean Arp. No seria del tot incorrecte, pel descobriment del lirisme i la vitalitat regeneradora de la forma i l'atzar que va fer l'alsacià. Però Pujal no es limita a prolongar el seu repertori biomòrfic, com va passar amb cert amanerament de la segona avantguarda. Ans al contrari, fa unes aportacions específiques i connectades directament amb la cultura visual del segle XXI.

Un dels debats fonamentals de la nostra època rau en les estratègies de gestió de la cultura visual. En l'època dels mitjans de massa i de la seducció d'allò virtual, saber com definim allò real, com constituïm el llenguatge i com entenem els codis és una qüestió essencial o, si més no, un dels entreteniments més productius i alliberadors.

El que fascina dels quadres de Pujal és que és molt difícil descriure el que hi veiem i la seva essència. De fet, no són imatges. Són coses, són ens: coses que són. Les imatges pretenen ser el reflex d'una realitat susceptible de ser vista

físicament. En canvi, sobre les corbes i els trencants de les formes de Pujal lllisca tota possibilitat d'adherència en un referent fix. El que tenim davant no són representacions; són formes existents en si mateixes, fora de la dualitat realitat física i imatge. Pertanyen a una altra existència, difícil de determinar. Però el que sobta –hi insistim– és la seva presència i la constitució com a ésser. No són res (o res recognoscible clarament) però alhora semblen indubtablement persistents, com uns cossos naturals o artificials. Paradoxalment, aquestes entitats de les pintures de Pujal es fan possibles en la bidimensionalitat, en un terreny ideal i imaginat.

Malgrat l'aspecte polit i tecnificat, aquestes obres estan realitzades i, el que és més important, concebudes a mà. Pujal comença per dibuixar a llapis sobre el paper, fins que troba, per una barreja d'atzar, de lògica formal i de combinatòria del material acumulat, una forma que el satisfà. Després la trasllada al llenç i és llavors quan acaba de determinar-ne el cromatisme. El treball de Pujal no parteix del programari informàtic, tan habitual avui en dia entre els pintors, encara que el pugui fer servir per a certes fases com a eina útil per fer proves d'escala o de color, per exemple. Això vol dir que les solucions que troba no estan determinades per les eines i els processos convencionals de l'ordinador. No és que fer-los servir sigui il·legítim artísticament, ans al contrari, pot ser de gran interès. Volem remarcar que el treball de Pujal es genera fonamentalment amb el cos, amb la mà, i amb l'elaboració intel·lectual del que es pot obtenir amb els mitjans més despullats. La simplicitat de les línies i les formes amaga una complexitat intrigant. Ombres, talls, articulacions, canvis d'escala provoquen una peculiar barreja entre tridimensionalitat i signes gràfics. És un treball impactant, sovint lluminós i enlluernador amb els seus grocs i tons fluorescents, que inclou detalls i gestos extremadament subtils. Per exemple, Pujal tendeix a envernissar els seus quadres, però ho fa diferentment per a cadascun, perquè la veladura forma part de la peça i pot contribuir a la seva nocturnitat o a provocar uns reflexos que fan la seva lectura més exigent i ambigua. Unes vegades sembla voler concentrar la nostra atenció, d'altres dispersar-la.

La proposta de Diego Pujal no es pot reduir al formalisme, ni al pop psicodèlic, ni a una deriva ornamental de l'abstracció, encara que, potser, inclou polèmicament alguns d'aquests aspectes. Pujal ha aconseguit definir un discurs que més que un estil és una manera de plantejar una sèrie de problemes d'ordre estètic, estimulants la retina i l'intel·lecte. Des que vaig veure per primera vegada un quadre seu, fa un parell d'anys, sóc incapaç d'oblidar-los. Els reconec a la primera, sense dubte. Reconec aquestes imatges, però no he acabat encara de conèixer-les a fons. Haurem de continuar indagant la seva superfície.